

Weidevogelgebieden in de Zaanstreek

Door C. Eijerman

Vroeger

Wanneer men in de dertiger jaren in het voorjaar van Amsterdam langs de IJsselmeerdijk fietste stond er vaak op elk damhek een Grutto of Tureluur te roepen. Voer men door een van de polders in de Zaanstreek, of het nu het IJperveld, het Oostzanerveld of het Wormer- of Jisperveld was, het was één en al schoonheid, niet alleen door de rijkdom aan vogels, maar ook door de flora. Niet door de grote verscheidenheid aan soorten, maar wel door de geweldige aantallen van elke soort.

Het zou interessant zijn om te weten hoeveel er van elke soort toen waren. Jammer genoeg is dat niet bekend.

Eén ding is wel zeker: indien we die weelde aan natuur, die toen aanwezig was nu nog zouden hebben, geloof ik niet, dat we last zouden hebben van verschillende welvaartsuitwassen die vandaag de dag in diezelfde Zaanstreek voorkomen. De Zaanstreek zou dan een groot nationaal park zijn, waar men echt geen vuilnisbelt, autokerkhof, recreatieterrein of wanstaltige optrekjes, die men zomerhuisjes noemt, zou dulden.

Vroeger was al dat moois heel gewoon, men lette er niet op, omdat het een heel natuurlijke wereld was, waarin men leefde. Nu aan het eind van 1972 vraag je je af: hoe kwam dat, waarom was alles toen zo rijk gezegend? In die dagen was er toch ook veel bedrijvigheid in die gebieden. De boeren waren in die dagen meer in het land dan tegenwoordig, hoewel hun areaal aan land lang niet zo groot was. Nu hebben de boeren grotere bedrijven. Zij hadden toen veel meer werk, vooral de boeren van het oude land, dat meestal uit vaarland bestond. Deze mensen hadden toen 8 tot 12 ha land in gebruik, dat met de hand werd bewerkt. Dit hield in, dat zij in de winter de mest uit de stal met de kruiwagen naar de praam moesten kruien. Dan, indien er geen ijs was, boomden zij met de kloet soms honderden meters het land in, tot men bij het eilandje was, waar de mest op de kant werd gegooid. Dan werden de planken uitgelegd, soms tot ver in het land en kruiden de mest op hoopjes over het hele land. Later werden deze hoopjes uit elkaar geslagen.

In april ging het vee naar het land en roeide de boer dagelijks tweemaal naar het land met de melkjol om te gaan melken. In die tijd hadden de meeste boeren niet meer dan 10 - 12 melkkoeien.

Als een vaarboer een perceel weiland had en hij kon het naastgelegen stuk land huren of kopen, liet hij de tussenliggende sloten dichtgroeien. Deze sloot verlandde met de tijd en zo ontstond een stuk rietland tussen deze percelen. Dit riet maaide hij elk jaar, zodat er een prachtige flora ontstond. Hier werden dus geen mest of andere groeistoffen op gegooid. Men kon er toen diverse soorten Veenmossen, Moerasviooltjes, Malaxis enz. in vinden.

Het riet gebruikte de boer als strooisel onder de koeien in de stal. In het voorjaar waren deze verlande stukken ideaal als broedplaats, vooral voor de Watersnip, waarvan er toen honderden paren gebroed moeten hebben. Het land werd met de hand gemaaid, meestal niet eerder dan half juni, zodat er toen zelfs voor de Kempphaan, die echt geen vroege broeder is, de mogelijkheid was om zijn soort in stand te houden. Een en ander hield in dat er onbewust een prachtig samenspel was tussen mens en natuur. Door de mens gebeurde dit, omdat hij niet beter wist en kon.

Tegenwoordig

Wanneer men de situatie nu eens bekijkt ziet men na ruim dertig jaar toch wel iets heel anders.

Indien men diezelfde tocht, die men toen maakte, nu herhaalde, zou men lang niet zoveel Tureluurs meer tegenkomen als vroeger. Dit is ook het geval met de Grutto en zeker met de Zwarte Stern, die het dit jaar in de meeste gebieden helemaal heeft laten afweten.

Dat al die flora en fauna er nog is, is te danken aan het vele werk, dat ver-

schillende natuurbeschermingsorganisaties hebben verricht. Maar ondanks dit vele werk gaat toch alles achteruit en: 'hoe komt dat?', vraagt men zich dan af. De agrarische bedrijven zijn veel groter geworden en vooral in het oude land is dat een rol gaan spelen. Vele boeren hebben nu 20 tot 35 ha land. Zij varen nu met de motorschuit, waarmee men ook machinaal melkt. Als de mest uit de stal komt, gaat het nog in de praam naar het land, dan worden de trekker en de mestverspreider gehaald en gaat de mest machinaal over het land. Dit gaat, wanneer het een droog voorjaar is, nog in eind maart, maar wanneer is het een droog voorjaar? Meestal komt het hier op neer, dat het in april gebeurt, zodat er van de broedsels van de vogelsoorten, die op dat moment al broeden, weinig terecht komt. Als deze vogels na enige tijd opnieuw proberen een nest te maken, komt de weidesleep of eg en is ook deze kans verkeken. Voor de vogels die hun nesten na al die activiteiten nog hebben, blijft het gevaar van de weiderol nog over en dan gaan de laatste nesten verloren. Als je dat allemaal ziet, is het nog een wonder dat er nog zoveel natuur om ons heen is.

Nu heb ik nog niet gesproken over de boeren die het land ophogen met kunstmest en die de stalmest verkopen. Het is deze mensen niet kwalijk te nemen, dat zij hun bedrijf zo uitoefenen, want als er één categorie mensen in Nederland is die hard moet werken voor zijn brood, dan zijn het wel de boeren.

Alleen al aan melkvee hebben ze tegenwoordig zo'n 40-50 koeien. Het is zelfs zo dat als zij meer land zouden kunnen krijgen, zij het in de meeste gevallen niet meer aan zouden kunnen.

Meestal zijn het éénmans-bedrijven en een knecht is niet te betalen. Als er zoons zijn is het meestal zo, dat die vader niet meer opvolgen. Het is zelfs zo, dat als de zoon 45 uur per week werkt, hij aan het einde van het jaar meer heeft overgehouden dan zijn vader. De animo is bij de jeugd echt niet groot.

Vader kan het bedrijf niet meer uitbreiden:

1. omdat hij het werk niet meer aan kan;
2. omdat, als hij in een dorpskern woont, de meeste gemeenten hem liever zien gaan dan komen.

Er moet een iertkelder komen, waar geen plaats voor is en hij moet de stal vergroten, waar evenmin plaats voor is.

Toekomst

Dit houdt echter voor het weidegebied in de Zaanstreek wel in, dat als men niet oppast er in de toekomst weinig boeren meer in de polder over zijn. En ik vraag me af of wij over een jaar of tien nog wel boeren zullen zien varen.

Dan zullen veel percelen braak komen te liggen en dat houdt dan in dat het niet voor elke weidevogel meer mogelijk is om te broeden. Hier en daar zal wel een paartje Roerdampen of Bruine Kiekendieven in het riet gaan broeden, maar dat is het doel niet. Voor die vogels kunnen ergens anders wel biotopen gecreëerd worden. Dat zal nooit lukken voor al die weidevogels die hier broeden en voor de vogels die uit het noorden komen om hier te foerageren, zoals Zwarte Ruiters enz.

Dit probleem zal ook gaan spelen bij alle natuurbeschermingsorganisaties, omdat het niet meer mogelijk is het beheer op de oude voet voort te zetten. Ook financieel niet. Alle natuurbeschermingsorganisaties zullen hier aandacht aan moeten gaan schenken, anders kon het wel eens zo zijn, dat het vele werk dat zij tot nu toe gedaan hebben, voor niets is geweest.

Als je zo om je heen kijkt vraag je je af: waar moet dat heen met al die gebieden? Vooral als je een avond meemaakt zoals ik in januari 1972. Het was een uitnodiging voor een forum-avond. Op de uitnodiging stond 'Landbouw toekomstbeeld of Waanvoorstelling'. De avond was georganiseerd door de gezamenlijke landbouworganisaties. Het onderwerp van de avond was, hoe het in de toekomst met onze landbouw zou gaan.

Men dacht aan grote loopstallen waar men 150 tot 200 koeien in kon houden. Die moesten dan door twee personen beheerd worden en dan zou het een haalbare kaart zijn om door te blijven boeren.

Als je daar als natuurliefhebber bij zit en je hoort al die agrariërs over grote aantallen koeien praten die ze kunnen melken en dat er nog meer gemechaniseerd moet worden en je ziet in gedachten alle mogelijke machines over het land gaan, dan denk je wel even bij je zelf: Dag Vogels, Dag Vissen, Dag Bloemen, Dag Mensen.

**Oostzanerveld
tussen
Wormer en
Oostzaan**

Foto:
C. Eijerman

Later als de eerste indrukken wat zijn bezoken blijkt het allemaal niet zo erg te zijn als het er op het 'eerste gehoor' uitzag. Vooral niet als je nog later een excursie meemaakt in de gemeente Spijk in Groningen en daar een modelboerderij genaamd de 'Eemshoeve' in bedrijf ziet, gerund door, naar ik meen, vier families. Ze hadden alle vier een akkerbouwbedrijf en gezamenlijk een loopstal, waar meer dan driehonderd stuks vee in konden. Dan kom je tot de ontdekking dat er toch nog wel mogelijkheden zijn voor de toekomst. De realiteit is namelijk, dat een grote loopstal meer dan f 250.000,— kost en dan heeft men nog niet eens zo'n grote. Volgens de landbouworganisaties moet een dergelijke stal door twee man beheerd kunnen worden. Dit zou alleen gaan wanneer zij het melkvee binnen houden en dan hebben zij beiden de handen vol. Het landwerk zullen ze dan moeten laten doen door een loonwerker.

Daar komt nog bij, dat deze mensen, en nu praat ik over de droogmakerijen in Noord-Holland, met name de Wormer, de Beemster en de Schermer, een kapitaal aan geld in de grond hebben zitten. Een doorsnee boer heeft toch wel 40 ha land en beneden de f 10.000,— de ha koopt men geen land.

Als boer kan men beter het vee binnen houden en het gewas verkopen. Dán komen de mogelijkheden voor onze weidevogelgebieden weer. Als men grote groepen percelen aan elkaar damt, zodat grotere stukken weiland ontstaan en de tussenliggende sloten verlanden, kan men de zaak beheren zoals men wil. Men kan maaien wanneer men wil en als men dat doet omstreeks half juni komen alle vogels tot hun recht. Daarna kan men het land gaan afweiden met jongvee en kan men diegene die het gewas ontvangt verplichten de stalmest die hij in grote hoeveelheden heeft op het land te laten slechten. Dan ontstaat weer hetzelfde effect als vroeger.

Ook kan men, indien men de natuurlijke flora weer terug wil hebben, gaan verschralen d.w.z. het land wordt tweemaal gemaaid en er wordt geen mest of andere groeistoffen op het land gegooid. De tussenliggende sloten kan men dan dicht laten groeien zodat ook de Watersnip zijn kans weer krijgt, of de Waterral, Porseleinhoen enz. Men kan ook dammen maken en de sloten openhouden, door duikers in de dammen te maken, dan gaat er van het landschap helemaal niets verloren. Kortom er zijn toch weer vele mogelijkheden.

Máár wil men de weidevogelgebieden redden, dan zal er een behoorlijke samenwerking moeten komen tussen, aan de ene kant de natuurbeschermingsorganisaties onderling en aan de andere kant de agrarische bedrijven. Deze laatste zouden een grote combinatie kunnen gaan vormen.

Op die manier is het misschien mogelijk om onze beroemde weidevogelstand te behouden.

- C. Eijerman, *Zuideinde 62, Groot Schermer.*

Boekje over bio-industrie

Kortgeleden is in de reeks 'Natuur en Milieu', uitgegeven door de Stichting Natuur en Milieu nr. 1 verschenen 'Augiasstal en milieu en landschap - Bio-industrie' door S. Algra, drs. C. H. de Cloe en dr. G. H. Vonkeman. Op dit moment is de vestiging van bio-industrie, mede doordat de wettelijke mogelijkheden om de zaak in goede banen te leiden onvoldoende worden benut, op verschillende plaatsen al zodanig uit de hand gelopen dat een drastische sanering noodzakelijk is. De drie auteurs hebben getracht een integrale analyse van het probleem bio-industrie te geven. Behalve de milieu-hygiënische en landschappelijke vraagstukken komen ook de ethische aspecten aan de orde.

Het vestigen van bio-Industriehallen in het buitengebied leidt niet alleen tot visuele en fysieke aantasting van het milieu, maar doorkruist bovendien het ruimtelijk beleid op ontoelaatbare wijze. De Stichting Natuur en Milieu wil met de publicatie niet slechts voorlichting verschaffen, maar ook en vooral aandringen op afdoende maatregelen.

Het boekje is verkrijgbaar door storting van f 4,— op postgirorekening 2 537 078 t.n.v. Stichting Natuur en Milieu te Amsterdam, liefst met vermelding op het girostrookje 'Bio-industrie'.